

Pilipino Komiks

Olin Filippiineillä vuosien 1990 heinäkuussa. Saapuessani Manilaan kaupunki oli vielä poissa tolaltaan parituntia aikaisemmin mellastaneesta maanjäristyksestä, joka murskasi maantasalle pikkukaupungin Luzon-saaren pohjoisosassa, raunioitti Manilaa ja surmasi kolmisen tuhatta ihmistä. Hetken ajattelin, että Turku on oikeastaan mukava kaupunki.

Tämä kirjoitus perustuu kirjaan *A History of Komiks of the Philippines and Other Countries*, jonka löysin eräästä kirjakaupasta Manilassa. Yhtään paikallista piirtäjää en valittavasti päässyt jututtamaan.

Filippiiniläinen sarjakuva näyttää tutulta. Lehdet ovat samankokoisia kuin Suomessa (tai oikeastaan USA:ssa). Piirroksia tuskin erottaa amerikkalaispiirtäjien työstä. Monet paikalliset piirtäjät ovatkin muuttaneet jenkkiin leviämisen leivän perässä. Paperi on halpaa, värit räikeitä ja joskus jopa kohdallaan. Tekstissä vilisee englannin kielisiä sanoja tai kokonaisia lauseita.

Sarjakuvia myydään pienissä kioskeissa, kirjakaupoissa, tavarataloissa ja -busseissa. (Näin kerran pikkupojan hyppäävän liikkuvaan linja-autoon kainalossaan kasa sarjakuvalehtiä, joita hän sitten kovasti kauppasi matkustajille. Asiakkaiksi kelpasivat myös punaisiin valoihin pysähtyneet henkilöautot. Kauputeko oli helppoa, ikkunoita kun oli pakko pitää auki, ellei halunnut kuolla lämpöhalvaukseen tai sattunut omistamaan ilmastoitua kärryä.)

Valkka sarjakuvalehdet ovat halpoja - hinnat vaihtelevat kolmesta neljään pesoa, joitakin kymmeniä pennejä silloisella kurssilla - niitä voi myös vuokrata. Samaa palvelua harrastetaan kuulemma myös Kiinassa.

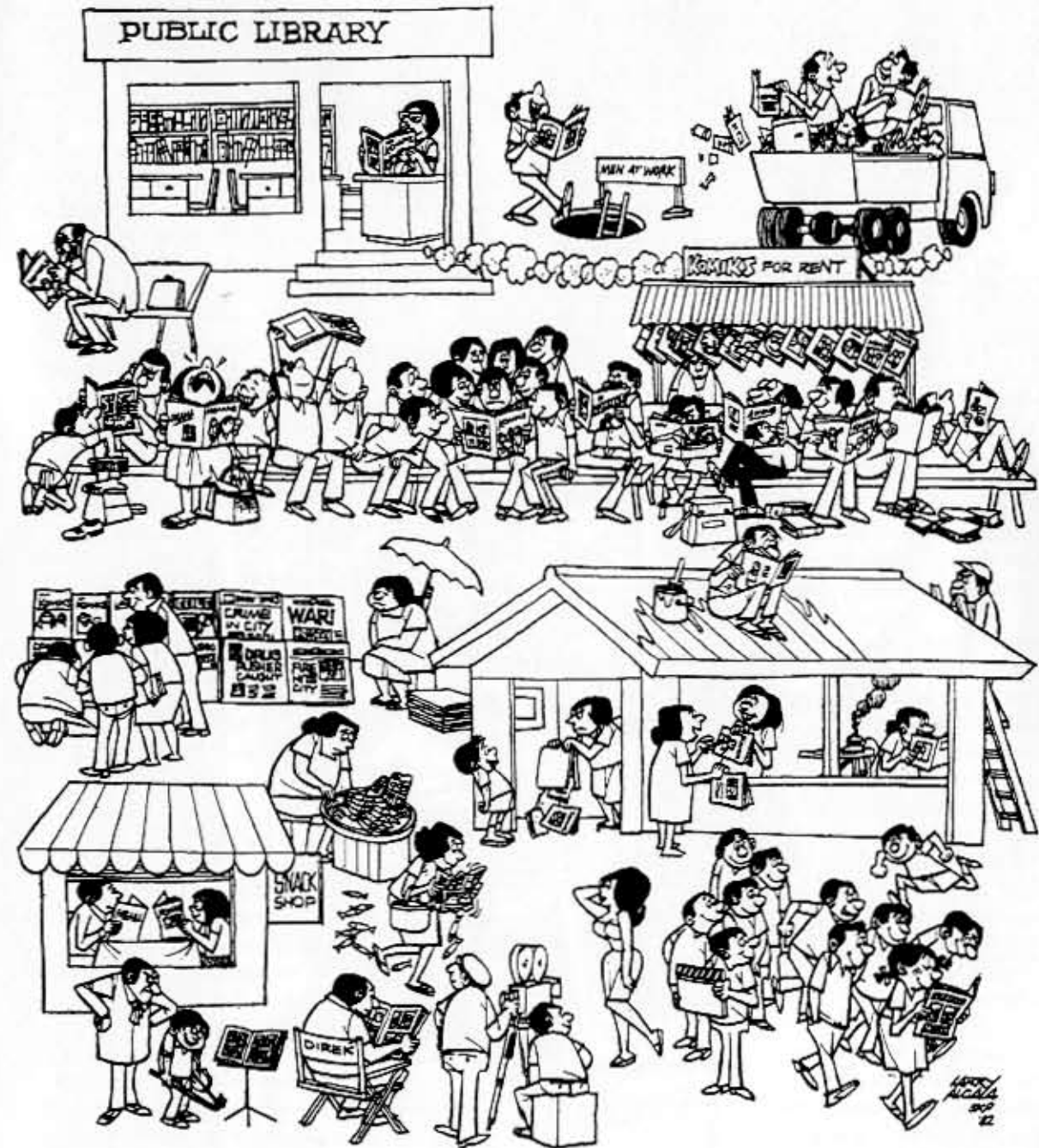
Historiaa

Filippiiniläisellä sarjakuvalla on pitkät perinteet. Alan paikalliset harrastajat ovat kaivaneen esiin sarjoja jopa niinkin varhaiselta ajalta kuin 1886. Tällöin filippiiniläisten Mannerheim **Jose P. Rizal** piirsi kuvasarjan apinasta ja kilpikonnasista.

Ersinumäinen "oikea" sarjakuva maassa alkoi ilmestyä kuitenkin vasta tammikuussa 1929 Li-

Federico Javinal: El Vibora

Larry Alcalá

wayway-aikakauslehdessä. *Kenkoy*-nimistä sarjaa kirjoitti **Romualdo Ramos** ja piirsi filippiiniläisen sarjakuvan "grand old man", **Antonio S. Velasquez**.

Kenkoy oli isopäinen vesseli, joka puhui merkittävistä tagalogin ja englannin sekoitusta. (Amerikkalaiset olivat häärineet maassa jo vuodesta 1898 ja filippiiniläiset länsimaalaistuivat kovaa kyyriä.)

*Kenkoy*ta käännettiin viidelle kielelle eri maakuntiin leviäviä Liwaywayn painoksia varten. (Saarivaltiossa puhutaan n. 80 eri kieltä ja murretta.) Sarja säilytti suosionsa vuosikausia ja siihen keksittiin yhä uusia henkilöitä: *Kenkoy* sai tyttöystävän nimeltä *Rosing*, Tirso-nimisestä hepusta tuli sarjan konna, *Talakitok* oli naapurin

aivoton kaiffari. Jossain vaiheessa *Kenkoy* vieläpä adoptoi lapsen: *Tsikiking Gubat* oli älykäs mutta vähäpuheinen mukula, joka ei koskaan käyttänyt housuja.

Sarja jatkui jopa japanilais miehityksen ajan vuosina 1941-44, jolloin kaikkien muiden sarjojen julkaiseminen oli lopetettu. Syy poikkeukseen ei tosin ole kovin mielenkiintoinen: sarja oli valjastettu levittämään saarilla tietoa miehittäjien terveystietokampanjan puolesta.

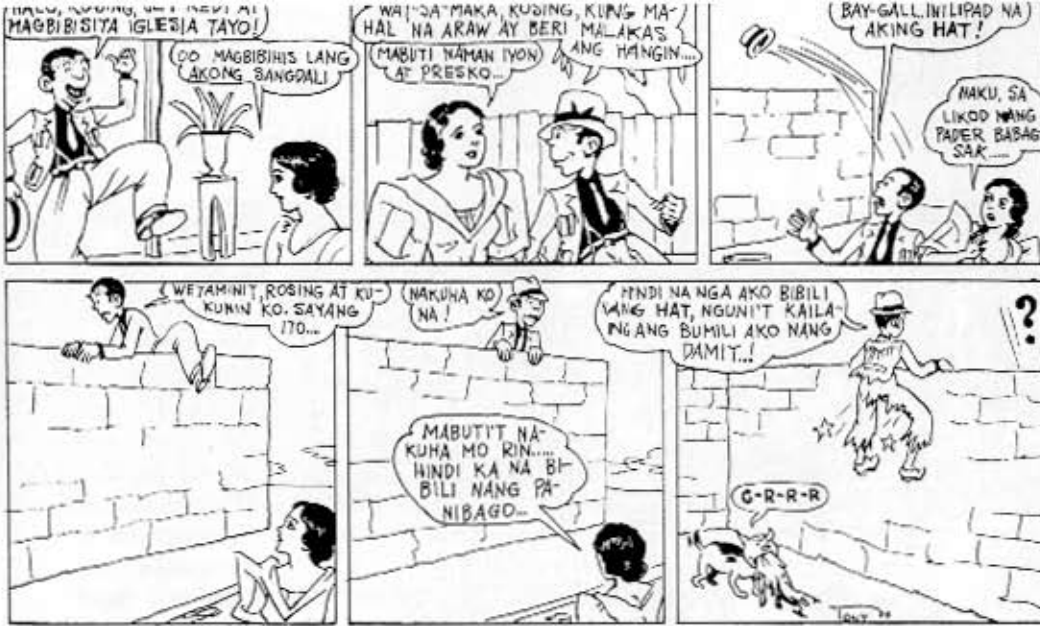
Sodan loppupuolella amerikkalaiset häätivät japanilaiset saarilta ja jäivät niille itse. Jenkkijoukkojen mukana Filippiineille kulkeutui myös sarjakuvalehtiä, joita ei saarilla sitä ennen liiemmin ollut nähty.

Filippiiniläiset ovat mukauttaneet kansaa: he omak-

suvat helposti kaiken mikä heitä kiinnostaa ja jo vuonna 1947 **Velasquez** perusti **Ace Publications** -kustannusyhtiön, joka alkoi tuoda markkinoille sarjakuvalehteä nimeltä **Pilipino Komiks**. Lehti sisälsi filippiiniläispiirtäjien omia sarjoja. Painos oli aluksi vain "vaatimattomat" 10 000, mutta 1960-luvun alkuun mennessä lehteä painettiin jo komeat 120 000 kappaletta.

Jo ennen **Pilipino Komiks**-lehteä, sotatoimien tuskin lakattua, ehti Filippiineillä ilmestyä lehti, joka oli keskittynyt huumorisarjoihin. **Halakhak Komiks** (nimi tarkoittaa naurua) joutui kuitenkin pian taloudellisiin vaikeuksiin ja kuoli kymmenen numeron myöhemmin.

Velasquez oli toista maata: hän osasi markkinatalouden metkut ja **Ace Publications** -yhtiö

Tony Velazquez: Kenkoy

Esimerkiksi tarina *Momoy and Frankenstein* siirtää Shelleyn klassikon Manilan kortteleihin, barrioihin ja *Pinoy Houdini* on kertomus paikallisesta taikurista. Filippiiniläisillä on ollut jopa oma Tarzaninsa: *Kulafu* seikkaili 1930-luvulla Luzonin pohjoisosissa, Sierra Madren vuorilla kuin apinoiden kuningas Afrikan viidakoissa ikään.

Vastakohtana todellisuuspakoisille fantasiasarjoille olivat 1960-luvulla ilmestyneet, yhteiskunnan epäkohtia ruotivat sarjat. Niiden sankareina oli usein lainsuojattomia, ilotalonpitäjiä tai Manilan slummien asukkaita. Jotkut sarjat taas käyttivät sankareinaan aitoja historian henkilöitä

kuten El Viboraksi kutsuttua kenraali Artemio Ricartea. Nämäkin sarjat tosin sortuivat usein ylittunteilevan onnellisiin loppuratkaisuihin, mikä vei terän niiden yhteiskuntakritiikiltä.

Samoihin aikoihin julkaistiin myös ns. bomba-sarjoja, (*Toro, Bikini, Sex-see*) jotka olivat eräänlaisia köyhän miehen Playboy-lehtiä sarjakuvavuodossa.

Sensuuri iskee

Syyskuu 1972 merkitsi rajua käännekohtaa filippiiniläisessä sarjakuvassa. Diktaattori Ferdinand Marcos (joka oli ollut vallassa vuodesta 1965) julisti maahan poikkeustilan ja tiedotusvälineitä sensuroitiin ankaralla kädellä.

Kun sarjakuvalehtien sitten aikanaan sallittiin taas alkaa ilmestyä, niiden sisältö joutui säälimättömään syyntiin: hallitusta tai armeijaa ei tietenkään saanut arvostella, seksi oli pannaissa ja rikollisumdenkin liiallista esittämistä tuli välttää.

Vaikka filippiiniläiskustantamot olivat jo aiemminkin harrastaneet länsimaisen mittapuun mukaan melkoista itsensensuuria - lehdille oli jopa olemassa amerikkalaistyyppinen Golden Code - sarjakuvalehdet näivettyivät nyt hallituksen äänitorviksi: poikkeustilan aikana ne kuvasivat kiltisti vain turvallisia aiheita, peilasivat hallituksen oikeina pitämiä arvoja. Lehdissä alettiin julkaista sarjakuvien lisäksi kaikenkarvaista propagandaa, niissä esiteltiin hallituksen syntyvyydensäännöstelyohjelmia ja sen sellaista.

Jussi Tuomola

pukkasi myyntiin lehden toisensa jälkeen: Tagalog Klasiks 1949, Iliwaga Komiks 1950, Espesyal Komiks 1952 ja samana vuonna pokkarikoikosen Kenkoy Komiks -julkaisun.

Idealismista miestä ei voi syyttää: Velazquez myi sarjojaan surutta mainostoimistoille ja kehitti sarjakuvahahmoja täysin kaupallisiin tarkoituksiin; niillä myytiin mm. kenkiä.

Sodanjälkeinen aika

Sarjakuvat paisuivat Filippiinellä 50- ja 60-luvuilla valtavaksi teollisuudeksi, joten näin lyhyen ajan yhteydessä tuskin lienee tarpeen kovin yksityiskohtaisesti paneutua kymmeniin eri kustantamoihin ja niiden satoihin eri nimikkeisiin. Sen sijaan tyydyn esittelemään joitain filippiiniläisen sarjakuvan erityispiirteitä.

Pirkään filippiiniläiset sarjakuvat oli tarkoitettu vain aikuisille. Lasten sarjat olivat lähinnä englanninkielistä tuontitavaraa, vaikka joitain Disneyn sarjoja olikin käännetty tagalogiksi. Lapset kuitenkin vierastivat Ankoja ja lehtien painokset jäivät pieniksi.

Vasta vuonna 1978 perustettu *Islas Filipinas Publishing Co.* alkoi julkaista paikallisten piirtäjien sarjoja lapsille. Lehti sai nimekseen *Pilipino Funny Komiks for Children*. Kuvaavaa muuten on, että lehtien nimet yleensäkin ovat englanninkielisiä vaikka varsinainen sisältö olisi tagalogia. Jopa tagaloginkielisissä sanomalehdissä on silloin tällöin kokonaisia kappaleita englanniksi.

Filippiiniläisen sarjakuvan tavallisimpia teemoja ovat saippuaoopperatyyliset ihmissuhteita penkovat jatkosarjat sekä länsimaisten sankarihahmojen tarunhoitoiset seikkailut, jotka vain on muokattu saarten kulttuuri-ilmastoon sopiviksi.

Louie Celerio: Mutya

Floro Deryn piirtämä The Sub-Mariner

